

СЕДМИ МЕЖДУНАРОДЕНЪ ЕНТОМОЛОГИЧЕСКИ КОНГРЕСЪ ВЪ БЕРЛИНЪ И МЮНХЕНЪ (15—28. VIII. 1938).

Докладъ, четенъ на съвмѣстното заседание на Бѣлг. природоизпитателно и Бѣлг. ентомологическо д-во, на 21 декемврий 1938 година.

Отъ Пенчо Дрънски.

Поемайки задължението да докладвамъ за дейността на VII. международенъ ентомологически конгресъ, станалъ тая година въ Берлинъ и Мюнхенъ, дължа още отъ сега да заявя, че този конгресъ бѣ единъ отъ най-голѣмитѣ и многолюднитѣ международни конгреси, съ голѣмо научно-приложно и организационно значение. За него се бѣха събрали въ Берлинъ надъ 1200 души ентомолози отъ цѣлъ свѣтъ. Разбира се, тази голѣма армия отъ ентомолози бѣ дошла въ Берлинъ и Мюнхенъ, за да чуе какво се работи отъ ентомолозитѣ на другитѣ страни и да допринесе съ каквото може за правилното развитие на ентомологичната наука, изобщо. Тази армия отъ ентомолози бѣ дошла отъ 54 страни: не само отъ почти всички европейски, но и отъ нѣкои извъневропейски страни, за да чуе новоститѣ въ ентомологичната наука. Между членоветѣ ѝ личаха много отъ най-виднитѣ представители на съвременната ентомологична мисль, между които ще спомена: професоръ Маршалъ — Лондонъ, професоръ Йорданъ — Трингъ-Англия, професоръ Карпентеръ — Оксфордъ, професоръ Жанелъ — Парижъ, професоръ Силвестри — Италия, професоръ Авиньовъ — Америка и др. Отъ странитѣ на Балканския полуостровъ взеха участие: Югославия — съ 3 пратеници, Ромъния — съ 5, Турция съ 2 и Бѣлгария — съ 3. Не взеха участие Гърция и Албания отъ балканскитѣ страни.

На този конгресъ взе участие и *Царь Фердинандъ I*, който е добре познатъ на учения свѣтъ като добъръ ентомологъ. Той бѣше централната личностъ на конгреса. Къмъ него цѣлиятъ конгресъ се отнесе съ голѣмо внимание и почитъ. Така напримѣръ: — Той бѣше вписанъ на първо мѣсто въ списъка на членоветѣ, въпреки възприетия азбученъ редъ. — Тържествено бѣше неговото пристигане и появяване на конгреса. Това бѣше въ голѣмата зала на Зоологическия музей, кждето бѣха събрани конгресиститѣ. При пристигането му, *Царь Фердинандъ* бѣ посрѣщнатъ отъ цѣлото бюро на конгреса. Директорътъ на музея и председателътъ на конгреса държаха прочувствени речи, съ които изтъкнаха

неговитѣ голѣми заслуги въ областъта на природознанието. Внушителната фигура на *Царь Фердинандъ* бѣше видимо развълнувана. Той бѣше трогнатъ отъ необикновеното внимание и почить. Името на България се споменаваше отъ всички. — Сърдечна бѣше срѣщата на *Царь Фердинандъ* и съ най-старитѣ и съ свѣтовна известность ентомолози. Съ всички Той се знаеше много по-отрано, всички се надпреварваха да му се представятъ. — На единъ отъ приемиѣ *Царь Фердинандъ* бѣше буквално атакуванъ и бѣ принуденъ да даде повече отъ 300 автографи на членове отъ конгреса. Всички останаха смаяни отъ онова необикновено внимание и почить, които се отдадоха на *Царь Фердинандъ*. Това бѣха внимание и почить и къмъ България, на името на която Той държеше.

За да се разбере голѣмата и разностранна дейность на Ентомологическия конгресъ въ Берлинъ и Мюнхенъ, необходимо е да се кажатъ нѣколко думи за организацията на конгреса.

Патронъ на конгреса бѣше райхсканцлерътъ на Германия *Адолфъ Хитлеръ*, представляванъ отъ Министра на народното просвѣщение Рустъ. Работата на конгреса се ръководеше отъ два комитета: 1. Почетенъ комитетъ, начело на който стояха: Генералъ-фелдмаршалъ Гьорингъ, министръ председателъ, фонъ Нойратъ — министръ на външ. работи, Д-ръ Фрикъ — министръ на вътр. работи, Д-ръ Липертъ — кметъ на Берлинъ, Фишеръ — кметъ на Мюнхенъ и др. и 2. Организационенъ комитетъ, състоящъ се отъ около 30 души, между които личаха: проф. Д-ръ Е. Мартини — отъ Института за тропични болести въ Хамбургъ, който бѣше и председателъ на конгреса, Д-ръ М. Шварцъ отъ Института за биологически изучавания въ Берлинъ-Даалемъ, като подпредседателъ на конгреса; проф. Д-ръ Херингъ отъ Зоологическия музей при университета въ Берлинъ, като секретаръ на конгреса; а като членове на комитета личаха имената на: проф. Бишовъ — Берлинъ, проф. Ленгеркенъ — Берлинъ, проф. Динглеръ — Мюнхенъ, проф. Зайпелъ — Берлинъ, проф. Ешерихъ — Мюнхенъ и др. — Изброихъ членоветѣ на двата комитета, за да се види, че въ тѣхъ влизаха много професори и видни германски ентомолози, общественици, политици, журналисти и др., които допринесоха твърде много за блѣскавото изнасяне на конгреса.

Отлично организиранъ VII. свѣтовенъ ентомологически конгресъ се откри въ Берлинъ, където заседанията му продължиха една седмица; следъ което изцѣло се прехвърли и продължи своята работа въ Мюнхенъ, още една седмица. По този начинъ, германцитѣ имаха възможность да покажатъ на свѣта най-ценнитѣ си придобивки не само въ об-

ластта на ентомологическата наука, но изобщо, придобивкиѣ на цѣлата германска наука и техника. Съ това Германия и нейниятъ народъ се издигнаха още повече въ очитѣ на чуждиятъ свѣтъ.

Не безъ известна връзка въ Берлинъ, почти единъ следъ другъ, се състояха двата свѣтовни конгреси: XII градинарски и VII ентомологически. Ентомологическитѣ изучвания, особено тѣзи върху биологията на вреднитѣ насѣкоми и срѣдствата за борба съ тѣхъ, сж отъ голѣмо значение за гради-



Н. В. Царь Фердинандъ I на излизане отъ заседание на VII. международен ентомологически конгресъ въ Берлинъ, презъ м. августъ 1938 г.

нарството и отраслитѣ му. При това, Германия, която въ последнитѣ години е увеличила значително консумацията на плодове (отъ 1,856,000 тона въ 1926 г., на 2,150,000 тона въ 1936 г.) и на зеленчуци (отъ 2,900,000 тона въ 1926 г., на 3,890,000 тона въ 1936 г.); увеличила е сжщо значително и обработваемата си площъ, особено тая на картофената култура, имала е интересъ да съчетае тѣзи два свѣтовни конгреси, така че да извлѣче най-голѣми облаги. Чрезъ сътрудничеството на ентомолози и земледѣлци биха могли да се намалятъ загубитѣ отъ болести и неприятели по културнитѣ растения и чрезъ това да се засили земедѣлието и отраслитѣ му.

Тържественото откриване на конгреса стана на 15 августъ 1938 година, въ голѣмата аула на Университета. Министрътѣ

на народната просвѣта, Държавниятъ секретаръ В. Чинчъ, отъ името на канцлера, откри конгреса съ подходяща речъ, следъ което конгресътъ бѣ поздравенъ отъ Кмета на Берлинъ, отъ Ректора на университета, отъ секретаря на постоянния комитетъ на конгреса Д-ръ Йорданъ, отъ представителя на чуждитъ делегации професоръ Д-ръ Жанелъ и др. Накрай, председателътъ на конгреса професоръ Д-ръ Мартини, съ подходящо слово, благодари на всички за участието въ конгреса, като съ нѣколко думи охарактеризира постиженията и предстоящитъ задачи на съвременната ентомологическа наука. Прочетоха се и телеграфическитъ поздравления до конгреса отъ видни ентомолози и лица, които не сж могли да присѣтствуватъ на откриването, на първо мѣсто тази на Царъ Фердинандъ I. Официалнитъ представители на отдѣлнитъ държави не взеха думата въ това събрание, както му е реда, а имъ се отреди да говорятъ на единъ отъ приемиѣ. Веднага следъ откриването, конгресиститъ имаха възможностъ да видятъ два великолепни филми изъ живота на насѣкомитъ, възпроизведени: едина отъ професоръ Д-ръ Раме—Берлинъ, върху живота на скакалцитъ и другия изъ живота на красивитъ пеперуди на о-въ Ямайка, отъ А. Авиновъ. И двата филми бѣха придружени съ интересни доклади.

Научнитъ занятия на конгреса започнаха сжщия день, 15 августъ, следъ обѣдъ. За улеснение, тѣ се разпредѣлиха по специалности въ 14 секции, а именно: 1. Систематика и Биогеография, 2. Номенклатура и Библиография, 3. Морфология, физиология и ембриология, съ генетика, 4. Екология, 5. Медицинска и ветеринарна ентомология, 6. Пчеларство и копринарство, 7. Горска ентомология, 8. Лозарство и овощарство, 9. Земедѣлие и градинарство, 10. Специална секция за картофената култура и неприятелитъ по нея, 11. Складови неприятели, 12. Срѣдства и методи за борба съ вреднитъ насѣкоми, 13. Защита на природата и ентомологичното обучение и 14. Специална секция за майския брѣмбаръ. Въ тѣзи 14 секции се четоха около 300 реферати въ Берлинъ и Мюнхенъ, изъ всички области на ентомологичната наука. Въпроситъ, които представляваха по-общъ интересъ, бѣха разгледани въ 5 пленарни (общи) заседания (4 въ Берлинъ и 1 въ Мюнхенъ). Въ програмата на конгреса влизаха още и редица екскурзии, както и нѣколко другарски срѣщи, приеми и банкети, съ които бѣха допълнени вечеритъ. На единъ отъ тѣзи приеми, въ разкошния салонъ на Зоологическата градина, бѣ отредено да говорятъ и представителитъ на иностранныѣ делегации. Отъ страна на българската делегация, азъ поздравихъ конгреса отъ името на България, Царскитъ природонаучни институти и Бъл. ентомологическо д-во, които представлявахъ, като пожелахъ въ бждещитъ ентомо-



Тържественото откриване на VII. международенъ ентомологически конгресъ въ Берлинъ, на 15 августъ 1938 година, въ голѣмата аула на Университета,

логически конгреси да бжде застъпенъ като официаленъ и единъ отъ славянскитѣ езици. Поводъ да направя това пожелание бѣ фактътъ, че между официалнитѣ езици на конгреса (нѣмски, английски, френски, италиански, португалски и испански) не бѣ предвиденъ поне единъ отъ славянскитѣ езици. Този фактъ даде поводъ на славянскитѣ делегации още въ началото на конгреса да се събератъ и следъ като обсъдиха, направиха обща постъпка предъ постоянния комитетъ на конгреса и поискаха да се намѣри възможностъ да се предвиди и единъ отъ славянскитѣ езици като официаленъ за конгреса. Макаръ, всички да признаха, че е сторена грѣшка, не намѣриха възможностъ да се поправи грѣшката, тъй като бѣ вече късно. Но постоянниятъ комитетъ декларира, че за въ бждаше нѣма да допусне подобно опущение и въ следнующия ентомологически конгресъ ще се предвиди и единъ отъ славянскитѣ езици за официаленъ. Изобщо, програмата на VII. международенъ ентомологически конгресъ въ Берлинъ и Мюнхенъ бѣше много-добре стѣкмена и изпълнена; тя изпълваше всичкото време и човѣкъ не можеше да отдѣли половинъ часъ време за друга работа. За тази добра организация и стегнатостъ на конгреса трѣбва да се благодари най-много на председателя на конгреса професоръ Д-ръ Е. Мартини и на главния секретаръ професоръ Херингъ, които изпълниха задачата си отлично и успѣха да придадатъ на конгреса не толкова великолепие, колкото дейностъ и съдържание.

Нека добавя още, че за работата на конгреса бѣха издадени нѣколко (6) броя отъ специалното издание „Mitteilungen des VII. Internationalen Kongresses für Entomologie“, въ които се даваха сведения както за промѣнитѣ на дневния редъ на конгреса, тъй и други съобщения, въ връзка съ организацията на конгреса, програмата, екскурзиитѣ, посещенията, допълнително записали се членове на конгреса и т. н. Бѣха издадени и нѣколко отдѣлни книги, а именно: 1. Предварителна програма на конгреса, която бѣ разпратена 3 месеца преди конгреса, 2. Окончателна програма на конгреса, 3. Списъкъ на членоветѣ на конгреса, наредени по азбученъ редъ, 4. Програма на тържественото откриване на конгреса, написани на 6-тѣ езици, 5. Извлечения отъ рефератитѣ, които бѣха поставени да се четатъ и 6. едно карне съ купони за свободенъ входъ въ всички природонаучни институти, зоологически градини и др. Конгресиститѣ, освенъ това, имаха много-хубава значка и отдѣлно №, по който се търсѣха единъ другъ.

Числото на четенитѣ доклади въ секциитѣ и общитѣ заседания, както казахъ, възлизаше на около 300. Много отъ докладитѣ бѣха на съвсемъ специални теми, особено тѣзи, четени въ първитѣ четири секции, засѣгащи теоретич-

ната ентомология. Но между тяхъ имаше много, които разглеждаха извънредно интересни въпроси и проблеми, особено изъ зоогеографията и др., и се отличаваха съ широкия си наученъ замахъ и съ особенитѣ си методи на изследване. Такива бѣха, напимѣръ, реферата на професоръ Жанелъ: „Върху произхождението на фауната на бѣгачитѣ бръмбари отъ сем. *Carabidae*“. Съ помощта на свѣтливи картини, професоръ Жанелъ убедително доказа, че бръмбаритѣ бѣ ачи сж генетически много стара и сложна група и за да я обхване, той я разпадна на редица зоогеографски и морфологични подгрупи, като създаде една съвсемъ нова система за тяхъ. Не по-малко интересенъ бѣ и рефератътъ: „Птицитѣ като неприатели на пеперудитѣ, съ специаленъ огледъ на мимикрията имъ“, отъ проф. Карпентеръ. Илюстриранъ изцяло съ свѣтливи картини, реферата на проф. Карпентеръ бѣше едно чудо на конгреса.

Единъ много интересенъ зоогеографски докладъ бѣ и тоя на Д-ръ инж. Францъ върху: „Степнитѣ реликти въ Юго-източна срѣдна Европа и тяхната история“. Тукъ докладчикътъ даде една ясна характеристика на термофилнитѣ елементи и нейнитѣ типове въ Югоизточна срѣдна Европа, като се спрѣ повече на тѣзи отъ тяхъ, които иматъ дисконтинуитетно, или прекъснато разпространение. Следъ като разгледа екологическото обяснение, което се дава за този дисконтинуитетъ днесъ и което той намира твърде незадоволително, доказа, че много изолирани фаунистични острови въ разпространението на тѣзи видове сж само историко-зоогеографски свидетелства за типични стари реаликтни находища. Съ около 80 свѣтли картини, главно карти, той точно характеризира термофилнитѣ типове на тази частъ отъ Европа. — Докладътъ: „Типове между бореоалпийскитѣ насѣкоми въ Европа“ — бѣше отъ сжщия характеръ. Известно е, че бореоалпийскитѣ елементи сж такива, които сж разпространени само въ Северна Европа и високитѣ части на планинитѣ на Срѣдна и Южна Европа. Въ междиннитѣ области тѣ напълно отсъствуватъ. Това разпространение на казанитѣ видове се обяснява чрезъ настѣплението и отстѣплението на леденитѣ периоди. — Макаръ и да е ясна тази единствена причина за произхождението на бореоалпийскитѣ видове насѣкоми, между тяхъ се забелязва голѣмо разнообразие и различие. Като анализира тѣзи различия, докладчикътъ обособява нѣколко типа бореоалпийски видове, съ ясни и отличителни белези.

Много характерно за VII. международенъ ентомологически конгресъ бѣха голѣмото число приложно-ентомологически доклади. Отъ около 300 прочетени доклади, $\frac{2}{3}$ отъ тяхъ засѣгаха въпроси изъ областта на приложната ентомология. Както видѣхме, отъ 14 секции, само 4 засѣгаха въпроси

изъ теоритическата и систематическа ентомология, а 10 секции ~~обемаха доклади~~ изъ областъта на приложната ентомология. — Между тѣзи доклади ще споменемъ на първо мѣсто тоя на стария известенъ италиански ентомологъ професоръ Силвестри: „Значението на ентомологията за свѣтовната икономика“, четенъ въ пленарно заседание. По даннитѣ и цифритѣ, които се изнесоха въ тоя докладъ, той може да се постави на първо мѣсто. Изтъкна се въ него, че не само бедствия и катастрофи се дължатъ на насѣкоми, но много-често и благоденствието на народитѣ се дължи на тѣхъ. Отъ тукъ и изключителното мѣсто, което насѣкомитѣ и отношенията на човѣка къмъ тѣхъ иматъ въ икономиката, на природата и човѣка. — Единъ отъ най-интереснитѣ по съдържание и методъ на работа и изследване докладъ бѣ: „Периодитѣ на масовото появяване на скакалцитѣ въ Стария свѣтъ отъ 2,000 години, съ огледъ на причинитѣ за масовото появяване и на други вредни насѣкоми“; — една тема, която по замахъ и изпълнение може да се постави на първо мѣсто. Тя не е само едно хронологическо изброяване на масовитѣ нашествия на скакалцитѣ отъ 2000 години, но едно биологическо изследване на причинитѣ за тѣзи каламитети, въ връзка съ каламитетитѣ и на други насѣкоми. — А докладътъ на познатия професоръ Барбиери: „Универсалното антипаразитерно действие на тютюна и цикатрисното му действие върху животни и растения“, сжщо бѣше единъ отъ най-интереснитѣ. Чрезъ демонстрации и физиологически опити, проф. Барбиери показва отъ какво голѣмо значение е тютюна и екстрактитѣ отъ него за борбата съ вреднитѣ насѣкоми и за заздравяване на рани по животни и растения. Когато слушахъ изложението на този голѣмъ ентомологъ и гледахъ демонстрацийтѣ и физиологическитѣ му опити, азъ си спомнихъ за нашето народно срѣдство за лѣкуване на рани съ тютюнъ: още прѣсната рана, се насипва съ тютюнъ и превързва; кръвоизлиянието спира и въ 3—4 дена голѣми рани заздравяватъ. При народното лѣкуване на опаснитѣ и отровни ухапвания отъ черния отровенъ паякъ *Lathrodectus 13-guttatus* у насъ, тютюнътъ заема сжщо така първо мѣсто. Изобщо, народътъ ни се е нагодилъ къмъ тютюна, който той произвежда въ голѣмо количество, твърде целесъобразно. За България, кждето остатъцитѣ отъ тютюна (фурдата) се малко използватъ, доклада на проф. Барбиери е отъ голѣмо значение.

Между докладитѣ, които се четеха въ отдѣлнитѣ секции, ще спомена: Въ Медицинско-ветеринарната секция „Насѣкомитѣ като отровни животни“, въ който докладъ се застъпиха всички въпроси въ връзка съ отровнитѣ свойства, каквито притежаватъ много насѣкоми — тропически и европейски. Макаръ темата да бѣше стара и доста писано върху

нея, докладчикътъ можа да уведе доста нови работи и да заинтересова слушателитъ си, които се бѣха събрали да го чуятъ. Между другото, той спомена, като много характерно, откриването на Балканитъ и частно въ България на черния отровенъ паякъ *Lathrodectus 13-guttatus*, единъ тропически паякъ съ силно отровни свойства, който, по силата на отровата си и по числото на ухапанитъ и нещастни случаи съ хора и добитъкъ, се поставя на първо мѣсто всрѣдъ европейскитъ отровни животни, даже и предъ отровнитъ змии. — Много интересенъ и съвремененъ бѣ докладътъ и на професоръ Натвихъ (Осло), върху: „Ларвитъ на мухитъ като факултативни паразити при човѣка и животнитъ“. — Докладчикътъ се спрѣ главно върху паразитнитъ мухи отъ сем. *Oestridae*, които не рѣдко нападатъ и човѣка, като нѣкои отъ тѣхъ, *Hypoderma* или щръклицата, напримѣръ, причиняватъ своеобразни екземи по кожата на човѣка (наблюдавана и у насъ), а други, тѣзи отъ *Oestrus* или овчата муха, причиняватъ очни миазии, съ страшни послѣствия за човѣка (наблюдавани сжщо и у насъ). Той засѣгна и сравнително новитъ изучвания върху въпроса за лѣкуването на рани съ ларвитъ отъ паразитнитъ мухи *Tachini*.

Между докладитъ, които се четеха въ секцията „Горска ентомология“ по-важни бѣха тѣзи на професоръ Конингъ: „Върху насѣкомнитъ каламтити на холандскитъ гори въ последнитъ 100 години“, кждето съ голѣма упоритостъ сж проследени всички нашествия на насѣкоми по горитъ въ Холандия, съ огледъ на климатическитъ промѣни, които сж ги придружавали. — Много интересенъ бѣ докладътъ и на двамата пражски ентомолози професоритъ Комарекъ и Пфеферъ, върху: „Една нова биологическа контрола на горскитъ неприятели“, както и тоя на инж.-лесовѣдъ Павловичъ (Варшава): „Върху паразитнитъ мухи *Tachinidae* въ Татритъ“. Тахинидитъ сж паразитни мухи по насѣкоми и ларвитъ имъ и отъ тукъ голѣмото тѣхно значение за охраната на горитъ.

Земедѣлската ентомология, най-голѣмиятъ дѣлъ отъ приложната ентомология, за улеснение на работата на конгреса, бѣ разчленена на отдѣлни подсекции, а именно: Лозарство и овошарство, Земедѣлие и градинарство, „Складови неприятели и т. н., които минаваха като отдѣлни секции. Въ тѣзи секции се четеха най-много доклади. Тукъ бѣха опредѣлени да се четатъ и двата доклада на професоръ П. Петковъ, върху: „Борбата съ скакалцитъ чрезъ *Empusa grili*“ и „Влиянието на храната върху развитието на златозадницата — *Euproctis chrysoroae* и прѣстенотворката *Malacosoma neu-stria*“.

Между тѣзи секции отъ по-голѣмъ интересъ за менъ представляваше секцията „Складови неприятели“, която бѣ

организирана и се ръководеше изключително отъ познатиятъ държавенъ съветникъ Д-ръ Цахеръ. Той изнесе тукъ 4-5 доклади, между които докладътъ: „Членестоноги (*Arthropoda*) въ мелницитъ и хамбаритъ на Германия“ бѣ изнесенъ съ най-голѣмъ успѣхъ. Въ тази работа за пръвъ пѣтъ се изнася събраниятъ отъ десетъ години материалъ върху фауната на мелницитъ и хамбаритъ въ Германия. Докладчикътъ събщи повече отъ 400 членестоноги, които той е намѣрилъ въ мелницитъ и складоветъ на Германия. За всѣки видъ той даде сведения за характера на неговата полза или вреда и за срѣдствата за борба съ него. Този докладъ е важенъ за всички, които се занимаватъ съ запазване на зърненитъ храни, складирани въ мелницитъ и хамбаритъ.

Пчеларството, на VII. международенъ ентомологически конгресъ бѣше много-добре представено. Нему бѣ отредена специална 6-а секция. Тази секция имаше 5 заседания (4 въ Берлинъ и 1 въ Мюнхенъ), въ които се четоха 17 доклади, единъ отъ които, тоя на професоръ фонъ Фришъ, се чете въ пленарно заседание. — Особеното мѣсто, което се даде на пчеларството на конгреса, числото на заседанията и съдържанието на четенитъ доклади говорятъ за значението, което се дава на свѣтовното пчеларство, което у насъ е само страниченъ земеделски отраслъ. Съдържанието пѣкъ на четенитъ доклади характеризиратъ най-новитъ тежнения, нужди и интереси на свѣтовното пчеларство. Докладитъ, които се изнесоха тукъ имаха за обектъ главно три области: 1. Болести, неприятели и злополуки на пчелитъ, 2. Продуктитъ отъ пчелитъ: медъ и восъкъ и 3. Животътъ и взаимоотношенията на пчелитъ. Покрай това, разглеждаха се и въпроси въ връзка съ расовитъ особености на пчелитъ, пчеларството и фитотерапията, използването на пчелната отрова като лѣкарство и т. н.

Предъ видъ голѣмитъ загуби, които свѣтовното пчеларство понася ежегодно отъ болести и неприятели на пчелитъ, отдавна тѣ сж привлѣкли вниманието на ученитъ и сж станали обектъ на специални изследвания. Въ 1936 година въ Прага се състоя „Първата международна конференция по заразнитъ болести на пчелитъ“, където основно се разглеждаха мѣрkitъ за ограничаването имъ чрезъ международно сътрудничество. Сега на VII. международенъ ентомологически конгресъ въ Берлинъ се бѣха събрали най-известнитъ познавачи на тѣзи болести. Тукъ бѣха дошли: професоръ Морисонъ отъ Шотландия, професоръ Бааръ отъ Дания, професоръ Борхертъ и професоръ Армбрустеръ отъ Германия, Д-ръ Контъ-Лафи-Рекордати отъ Италия, Д-ръ Тумановъ Франция, Д-ръ Ороши-Паулъ и Копанъ отъ Унгария, профес. Вайпелъ отъ Австрия и други. Половината отъ четенитъ 17 доклади по

пчеларството засѣгаха въпроси, въ връзка съ болѣститѣ и неприятелитѣ на пчелитѣ. Това показва отъ какво грамадно, почти изключително, значение сж тѣзи болести за свѣтовното пчеларство, а още повече за нашето пчеларство.

Най-важниятъ и съдържателенъ докладъ по болеститѣ на пчелитѣ бѣ тоя на професоръ Бааръ — Дания, върху: „Болеститѣ на пчелитѣ въ Дания и срѣдства за борба съ тѣхъ“. Следъ като изложи набързо етиологията на най-важнитѣ инфекциозни болести на пчелитѣ въ тази страна, между които на първо мѣсто нозематоза, акароза и гнилецъ, той премина къмъ важниятъ въпросъ за борбата съ тѣзи болести въ Дания, която борба е била жестока и упорита. Въ Дания, каза недусмислено докладчикътъ, благодарение на обществената организация на борбата срѣщу болеститѣ на пчелитѣ, между методитѣ на която той постави на първо мѣсто *застраховката на пчелитѣ*, допринесла твърде много за откриване на болнитѣ пчелни семейства и общественитѣ пчелолѣчебни пунктове, допринесли не малко за ограничаване на заразнитѣ болести, сж дали многодобри резултати и гнилецътъ въ Дания, споредъ проф. Баръ, е редуциранъ едва на 0.4% отъ всички пчелни семейства, т. е. на всѣки 400—500 кошери се пада единъ боленъ гнилцовъ кошеръ. Това сж чудесни резултати! Това, въ което отъ 5 години не мога да убедя нашитѣ първи хора, които редятъ пчеларството ни, че трѣбва да усвоятъ и направятъ. Застраховката на пчелитѣ у насъ срѣща съпротива тъкмо отъ тѣзи срѣди, които трѣбва да я проведатъ. Но за изкореняване на злото, професоръ Бааръ препоръчва, че следъ тѣзи мѣрки за борба съ инфекциознитѣ болести на пчелитѣ, трѣбва да дойдатъ и международнитѣ мѣрки срещу тѣхъ. Защото за пчелнитѣ заразителни болести не сжществуватъ политически граници и че тѣ безпрепятствено могатъ да се ширятъ навсѣкжде. Характерътъ на тѣзи болести е такъвъ, че отдѣлнитѣ усилия на единични пчелари, дружества или даже държави не могатъ да допринесатъ много за ограничаването имъ. Защото достатъчно е съседитѣ на тѣзи добросъвестни пчелари, дружества и държави да не взематъ сжщитѣ мѣрки за ограничаване на пчелнитѣ болести, за да пропаднатъ трудътъ и срѣдствата на първитѣ. Затова проф. Бааръ много на мѣсто припомва резолюцията на конференцията въ Прага и предлага да се възприеме тя изцѣло, като ѝ се даде официаленъ и задължителенъ характеръ. Тази резолюция още на времето изнесохъ въ едно отъ заседанията на Природоизпитателното д-во.¹

¹ Вижъ сп. Пчела, год. XXVIII, кн. 1 и 3. София 1937.

Единъ съвремененъ въпросъ въ пчеларството, въ връзка съ злополукитѣ при пчелитѣ, който въ последно време все по-често се е слагалъ за разрешение и който на конгреса се повдигна съ всичката му тежестъ и сериозностъ, е въпросътъ за влиянието на отровнитѣ инсектисиди, които се употребяватъ при борбата съ вредителитѣ по културнитѣ растения и овощнитѣ дървета, върху пчеларството. На конгреса този въпросъ бѣ разгледанъ всестранно и подробно съ нѣколко доклади, които изтъкнаха неизбѣжнитѣ злополуки съ пчелитѣ, особено отъ арсеновитѣ препарати. Ясенъ и изчерпателенъ бѣ докладътъ на американеца Лъовелъ, на тема: „Пчеларството и прѣскането на овощнитѣ дървета“, както и на германеца Бьотхеръ, на тема: „Действието на химическитѣ препарати, употребявани при борбата съ вреднитѣ насѣкоми, върху пчеларството“. И въ двата доклади се подчерта фактътъ, че макаръ и съ законъ да се задѣлжаватъ всички овощари и градинари при прѣскане съ арсенови препарати винаги да влизатъ въ разбирателство съ стопанитѣ на съседнитѣ пчелини, неочакванитѣ резултати сж били пълно унищожение на пчеларството въ овощнитѣ райони.

Въпросътъ за арсеновитѣ препарати, употребявани въ борбата съ вредителитѣ по културнитѣ растения, се повдигна въ конгреса и отъ друго гледище: — за тѣхното измѣстване и изхвърляне поне по отношение на плодове, грозде и зеленчуци. — До намирането на неутрални препарати при борбата съ вредителитѣ по културнитѣ растения, решението е: — овощари, градинари и пчелари да се придържатъ строго отъ досегашнитѣ положения, въ основата на които лежи убеждението, че борбата противъ вреднитѣ насѣкоми по културнитѣ растения, особено на овощнитѣ дървета и медоноснитѣ културни растения, трѣбва да върви рѣка за рѣка съ интереситѣ на пчеларството, като чрезъ наредби се уеднаквятъ интереситѣ на овощаритѣ и пчеларитѣ, които трѣбва да бждатъ въ постояненъ контактъ, особено когато на овощаритѣ предстои да прѣскатъ растенията.

Относно продуктѣ отъ пчелитѣ медъ и воскъ, особено цененъ бѣше докладътъ: „Манновиятъ медъ, пчеловѣдството и лесовѣдството“. Следъ като разгледа познатитѣ вече данни за двоякия произходъ: растителенъ и животински на манновиятъ медъ, докладчикътъ се спре специално върху произхода и качества на манновиятъ медъ отъ иглолистни растения, известенъ у насъ подъ името „боровъ медъ“. Докладчикътъ установява, че този медъ е само отъ животинско произхождение, т. е. той не е нищо друго, освенъ отдѣленията, екскриментитѣ на листни и щитоносни въшки по бора и смърча. При това, той установява известно съотношение между количеството и качеството на боровия медъ, съе видовата принадлежностъ на листнитѣ въшки и видовата при-

надлежностъ на дърветата, върху които живѣятъ въшките. Боровъ медъ пчелитѣ събиратъ отъ всички иглолистни дървета, но най-много такъвъ медъ събиратъ отъ смърчътъ, *Picea*, после отъ елата — *Abies*, по-малко отъ борътъ, *Pinus* и най-малко отъ лиственицата — *Laryx*. Върху тѣзи дървета той е намѣрилъ, като медоносни, два рода листни и щитоносни въшки: *Lachnus* и *Lecanium*. Отъ тѣхъ видоветѣ отъ родъ *Lachnus*, които се се срѣщатъ главно по смърчътъ — *Abies*, сж много по-медодайни, отколкото видоветѣ отъ рода *Lecanium*, които се срѣщатъ повече по останалитѣ иглолистни дървета. Освенъ това, медътъ отъ видоветѣ *Lachnus* е много по-ароматиченъ и съ по-силни лѣчебни свойства, отколкото тоя отъ видоветѣ *Lecanium*.

Изобщо, този докладъ хвърли ясна свѣтлина върху произходътъ, качествата и стойността на манновия медъ отъ иглолистни дървета. Съ тѣзи свой изследвания той промѣни отъ основи досегашнитѣ схващания относно произхождението на боровия медъ.

По въпроситѣ за взаимоотношенията на пчелитѣ, най-интересенъ и съдържателенъ бѣ доклада на професоръ фонъ Фришъ, който той чете въ пленарно заседание въ Мюнхенъ. Докладътъ бѣше придруженъ и съ великолепенъ филмъ. Професоръ фонъ Фришъ изучава живота на пчелитѣ повече отъ 20 години. Въ Мюнхенъ той ни представи най-новитѣ си постижения въ това направление, които засѣгатъ главно 4 момента отъ живота на пчелитѣ: 1. Познаватъ ли пчелитѣ цвѣтоветѣ, 2. Разпознаватъ ли миризмитѣ, 3. Иматъ ли пчелитѣ вкусъ и 4. Говорятъ на пчелитѣ. Тѣзи 4 момента отъ живота на пчелитѣ иматъ голѣмо практическо приложение. Чрезъ увлекателния си докладъ и съ помощта на филма, докладчикътъ по единъ майсторски начинъ успѣ да докаже, че пчелитѣ действително разпознаватъ цвѣтоветѣ и миризмитѣ, иматъ вкусъ и се разбиратъ помежду си.

Той анализира психическитѣ способности на пчелитѣ и по единъ нагледенъ начинъ успѣ да прозрѣ и пролѣе свѣтлина въ интимния животъ на пчелитѣ, да анализира тѣхнитѣ способности и да ни ги представи въ пълна свѣтлина. Както по свойтѣ изводи, тѣй и по методитѣ на изследванията си, докладътъ на проф. фонъ Фришъ представлява последната дума на науката. Съ тѣзи си опити той не само направи голѣмъ приносъ въ Зоопсихологията, но и даде много ценни и нови данни, които се използватъ въ практичното пчеларство. Така напимѣръ, професоръ Цандеръ, познатъ германски пчеловедъ, въ последното издание на своето ръководство по пчеларството, съ цель пчелитѣ да се не заблуждаватъ при връщането си и лесно да намиратъ свойтѣ кошери, препорѣчва сандѣцитѣ отвѣнъ да се боядисватъ съ различни цвѣтове: бѣло, синьо или жълто, тѣй като тѣзи

цвѣтове, съгласно горнитѣ изследвания, най-ясно се възприематъ отъ пчелитѣ. Трѣбва да се очаква, че за практиката тѣзи опити тепърва има да се оценятъ и прилагатъ.

Другъ важенъ въпросъ, който намѣри широко мѣсто въ конгреса и то въ секция 12: Методи и сръдства за борба, бѣ въпросътъ за измѣстване на отровнитѣ арсенови препарати отъ земледѣлието. Този въпросъ се засѣгна отъ нѣколко доклади, съдържащи на които въ общи черти бѣ следното:

Голѣмитѣ неудобства на арсеновитѣ препарати като сръдство за борба съ вреднитѣ насѣкоми, се криятъ въ това, че арсенътъ е отрова както за насѣкомитѣ, тѣй и за човѣка. Вреднитѣ последствия отъ него се проявяватъ дори при приемането му въ съвършени малки количества. Предъвидъ на това, санитарнитѣ власти въ Европа и Америка обръщатъ голѣмо внимание на присѣтствието на арсенъ и олово. Това обстоятелство е наложило да се търсятъ нови сръдства, съ които да бжде замѣстенъ арсенътъ като сръдство противъ вреднитѣ насѣкоми, особено по отношение на тѣзи, причиняващи червясването на плодове, грозде и зеленчуци. Така нареченитѣ контактни или кожни сръдства, действащи върху насѣкомитѣ външно, каквито сж: никотинови, пиретрови, маслени емулзии и др., не можаха да послужатъ като пълни замѣстителни на арсена, понеже действието имъ е съвършено краткотрайно, а нападенията на плодовитѣ и гроздови неприятели, поколенията на които се застигатъ, сж почти непрекъснати. Отъ друга страна, и цената имъ е сравнително висока. Ето защо, днесъ усърдно се работи да се намѣрятъ други препарати, които да действуватъ като стомашни отрови за насѣкомитѣ, а да бждатъ безопасни за човѣка и сщевременно, да не бждатъ по-сжпли отъ арсеновитѣ препарати.

Сръдството, което се препорѣча предъ конгреса и което възбужда действително голѣми надежди, това е така наречениятъ фенотиацинъ, синтетично съединение, спадащо къмъ групата на боитѣ, отдавна употребявано въ бояджийството, но отровнитѣ му свойства къмъ насѣкомитѣ открити едва неотдавна. И днесъ той е обектъ на обстойни изучвания и изпитания. Въпросътъ е още новъ и окончателното му разрешение е въпросъ на близко бждеще. Дали въ лицето на фенотиацина ще се намѣри така желаниятъ отъ овощари и лозари идеаленъ замѣстителъ на арсена, — това близкото бждеще ще покаже.

Най-сетне въ конгреса бѣ застъпена съ специална 13-а по редъ секция „Защита на природата и ентомологичното обучение“, която предизвика особено голѣмъ интересъ. Това е единъ отдѣлъ, върху който до сега много малко се е писало и говорило. За да се види смисъла на тази секция, ще

изброя нѣкои отъ рефератитѣ, които се четеха тукъ. Преди всичко, ще спомена за реферата на професоръ Херингъ, секретаръ на конгреса, на тема: „На какви условия трѣбва да отговаря ентомологията, като учебенъ предметъ, при една целесъобразна защита на природата“, въ който той прокарва схващането, че нито едно насѣкомо не бива толкова полезно или толкова вредно, а всѣко заема своето мѣсто въ икономиката на природата и взима участие въ въдворяване на нейната хармония. Ето защо, макаръ и отъ какъ свѣтъ свѣтува човѣкъ да се е опитвалъ да контролира природата и особено да ограничава злото, което множество насѣкоми и други животни му причиняватъ, тази контрола на човѣка не може и не бива да отива до крайностъ. Защото подобно насилие на природата би я окарикурило, би я превърнало въ нѣщо уродливо и неестествено. Не по-малко бѣха поучителни и останалитѣ доклади: „Обучението по екология на насѣкомитѣ въ сръднитѣ и висши земеделски училища“; после „Върху обучението по ентомология въ рамкитѣ на земеделско-стопанскитѣ изучавания“. Последниятъ докладъ направи впечатление съ схващанията, които докладчикътъ има относно даване здрави и сигурни познания по ентомология не само въ сръднитѣ и виши земеделски училища, агрономически и ветеринарни факултети, но даже и въ общеобразователнитѣ училища: гимназии и прогимназии. Въ последно време ентомологията, като учебенъ предметъ, взема все по-първо мѣсто и нѣма да мине много време, когато и у насъ ще се разбере необходимостта да ѝ се даде подходяще мѣсто, както въ университета, тъй и въ сръднитѣ училища. Ние и сега нѣмаме ни катедра, ни редовна доцентура по ентомология. До кжде сж отишли въ разбиранията си въ чужбина относно ползата отъ ентомологията при обучението, се виде и отъ отличния докладъ: „Инсектознанието въ първоначалнитѣ училища“, кждето се изложиха резултатитѣ отъ пробнитѣ лекции по инсектознание въ първоначалнитѣ училища, които резултати показаха незаменимата полза отъ инсектознанието при обучението.

Не по-малко характерни за VII. международенъ ентомологически конгресъ бѣха екскурзиитѣ, както и посещенията на научни институти, музеи и изложби, каквито германцитѣ можаха да покажатъ въ изобилие. Въ Мюнхенъ, по случай конгреса, се откри и първата по рода си изложба за „Изобразяване на насѣкомитѣ“, която бѣ организирана много-добре. Тукъ бѣха изложени всички книги, отъ най-старитѣ класически времена до днесъ, въ които има изобразени рисунки отъ насѣкоми. Съ това се даде ясна представа за развитието на изкуството да се изобразяватъ насѣкомитѣ, което днесъ е стигнало до съвършенство.

Екскурзиите, които бяха предвидени, се организираха, както германците само знаят: съ всички удобства, съ умение и вещина и винаги се свързваше полезното съ приятното. Посетиха се красиви мѣстности, срѣдъ които се намираха горски, ловни и други стопанства и ревири. Първата екскурзия, която се устрои въ началото за опознаване членовете на конгреса, бѣ тази до старата и пространна джбова гора въ околностите на Алтенъ Финкенкругъ. Друга една по-голяма екскурзия бѣ тази до държавниятъ резерватъ Шорфайде. Това е огромна площъ земя, въ която се включватъ пространни гори, хълмове и ливади, нѣколко езера — всичко подъ държавна охрана. Тукъ въ сѣдство съ Гросъ Шонебергъ, се намира и държавниятъ развъдникъ на бизони. Презъ времето, когато посетихме Гросъ Шонебергъ, бизоните боледуваха отъ шапъ, бѣха подъ карантина и не бѣхме допуснати да ги видимъ отблизу. Затова пъкъ, отдаде ни се случай да наблюдаваме и се запознаемъ съ огромните щети, които майскиятъ брѣмбаръ нанася на горските разсадници въ Германия. Въ сѣдство съ бизоните имаше пространни разсадници, предимно отъ боръ, които бѣха масово нападнати и полуунищожени отъ майския брѣмбаръ. Никакви срѣдства не бѣха въ сѣстояние да спратъ или ограничатъ тяхните нашествия. Безпомощни бѣха даже и германските лесовѣди, които ръководѣха борбата съ майския брѣмбаръ. Тя обясняваха, че сж принудени да изоставятъ това мѣсто, което се оказало извънредно благоприятно за развитието на майския брѣмбаръ. Както е известно, майскиятъ брѣмбаръ предпочита меките, рохкави и пѣсчливи почви. Вѣроятно, по тѣзи причини, майскиятъ брѣмбаръ се срѣща рѣдко у насъ, въ България, кждето, както е известно, почвите сж повечето твърди, тежки: хумусни или глинени, които сж неблагоприятни за развитието на майския брѣмбаръ.

Отъ тукъ отпътувахме за Алтенхофъ, на брѣга на едноименно езеро. Тукъ конгресистите, споредъ интересите си, се раздѣлиха на 4 групи: — Една група, които имаха повече горско-стопански интересъ, отпътуваха за Еберсвалде, кждето е „Висшето горско училище“ и „Института за защита на горите“; Втора група, които имаха повече ловно-стопански интересъ, отпътуваха за ловния паркъ Хубертусъ. Трета група, които имаха повече културенъ интересъ, отпътуваха къмъ Нидерфинау и манастиря Хорионъ.

Българската група се раздѣли на две: Проф. Петковъ и Лазаровъ отидоха съ първата група, азъ останахъ съ втората и посетихъ ловния паркъ Хубертусъ. Този паркъ е пространна залесена площъ, прошаренна съ множество пѣстри ливади и красиви канали, граничаща отъ едната страна съ пространно езеро. Въ това пространство сж развъдени благороденъ еленъ, лопатаръ, сърни и други ловни

животни. — Посрѣщнати бѣхме отъ управителя на парка, който ни разведе и запозна съ парка и съ Ховеловата ловна сбирка. Въ голѣмата зала на двореца, Д-ръ Улрихъ говори за „Насѣкомитѣ като паразити и неприятели на дивеча“, една тема, върху която има малко писано. Паразититѣ и неприятелитѣ на дивеча сж слабо проучени. Докладчикътъ е можалъ да събере доста материяли и да установи какви грамадни щети причиняватъ много паразитни и други насѣкоми на дивеча.

За да завърша, ще кажа че VII. международенъ ентомологически конгресъ въ Берлинъ и Мюнхенъ бѣ отъ голѣмо научно и народостопанско значение. — Често намъ е мжно, че чужденцитѣ не ни познаватъ и пишатъ невѣроятни нѣща за насъ. Участието ни въ международни конгреси, отъ рода на ентомологическия, не само обогатява познанията ни, но поставя въ връзка страната ни съ цѣлъ свѣтъ. Колко мило, колко приятно поласкани останахме ние българитѣ, когато видѣхме, какъ цѣлиятъ конгресъ съ възхищение говорѣше за България, за тази малка, но чудна страна, въ която, благодарение на голѣмия наученъ интересъ на нейнитѣ короновани владѣтели, ентомологичната наука е поставена на голѣма висота и България може да се похвали, че въ това отношение стои на първо мѣсто не само на Балканитѣ, но и въ цѣла Южна Европа.
